

КОЖИМІЛА захиталася

18

Президент України Віктор Янукович доручив Кабінету Міністрів підготувати проект змін до Конституції. Громадськість одразу захвилювалася, заявивши про негайний намір долучитися до конституційного процесу. «Круглий стіл» на тему «Конституційна реформа: нові реалії» засвідчив розмаїття думок, що панують у суспільстві. Однак влада їх не почула – ніхто з «офіційних конституціоналістів» участі в дискусії не взяв.

Юрій ПОТАШНІЙ

За даними Українського незалежного центру політичних досліджень, 60 відсотків українців виступають за зміну Конституції і лише 19 – проти, решта – вагаються. При цьому 20 відсотків громадян вважають, що слід ухвалити нову редакцію Основного Закону, 57 – внести поправки до чинного, 12 – пропонують скасувати конституційну реформу 2004 року.

Цікаво, що майже 40 відсоткам респондентів до душі президентська форма правління, коли президент очолює уряд, трохи більше (42 відсотки) схильються до президентсько-парламентської республіки, і 5,8 відсотка українців хотіли б жити в парламентській республіці, де президента обирають у Верховній Раді.

Не всі експерти, що зібралися за «круглим столом», наразі підтримують якусь конституційну реформу. Когось насторожує закритість законотворчого процесу, хтось вказує на схильність нинішньої влади до політичної кон'юнктури. Надаючи шпальти для найцікавіших виступів, журнал «Віче» виконує важливу суспільну функцію комунікаційного центру між громадськістю та владою.

Андрій ДУДА, доцент Національної академії державного управління при Президентові України:

– Президент має право на законодавчу ініціативу. Тому в дорученні про розробку проекту змін до Конституції немає жодної протизаконної дії. Однак Конституція – це не простий закон, щоб над ним працювати в такий спосіб. Чому партія, яка досі казала про пріоритет волі народу, нині усуває народ від конституційного процесу? Тим паче що багато питань контроверсійні, а це є об'єктивною причиною для суспільної дискусії.

Нестійкість інституту президентства, його певна залежність від фракцій у Верховній Раді підштовхують нову команду до перекроювання влади шляхом внесення змін до Конституції. Насправді це питання слід було порушувати давніше. Зауважу: свого часу Президент В. Ющенко створив Національну конституційну раду, яка мала на меті розв'язати наявні проблеми. Однак представники різних політичних сил, котрі ввійшли до неї, бойкотували роботу.

Ющенківський проект Конституції обсміяли, громадське обговорення провалили. На зміну прийшов кулуарний процес творення Основного Закону, що

може легітимізувати запропонований новий політичний курс. Проте якщо хтось думає, що такий перебіг подій сприятливий для влади, то дуже помиляється, бо в Україні зовсім інші суспільні настрої, ніж у Росії, Білорусі чи Казахстані. А це може спричинити надзвичайно складні наслідки, зокрема для влади.

Володимир ЗОЛОТАРЬОВ, політолог:

– Примітивне суспільство взаємодіє в рамках простого права. Якщо в ньому з'являються незалежні суб'єкти, що володіють власністю, тоді виникає потреба в писаному праві, в судовій системі. Лише опісля постає конституційне право, яке на найвищому рівні закріплює принцип поділу влади. Чиєї влади? Відповідь на це запитання ми завжди виносимо за дужки, а насправді воно найголовніше. Якщо люди вільні, то це, звісно, їхня влада.

Перенесімо теорію на практику. Як доводить наша дійсність, ми досі живемо в епоху простого права. У державі наявна власність, але незрозуміло, чия вона: за різними даними, в Україні легалізовано лише 5–8 відсотків власності. Це означає, що в нас немає суб'єктів, які створювали б право. Є лише паразити, що існують за рахунок експлуатації закону. Мовляв, я і є закон.

На жаль, юридичні норми, що високо стоять в ієрархії права, в сучасній Україні не працюють. Класикою жанру вже стало рішення Конституційного Суду

щодо колекції «тушок». Насправді відбулася унікальна фальсифікація: положення Конституції перенесли в закон про Регламент Верховної Ради, додавши два потрібні слова – «народні депутати». Тож стаття набула іншого змісту, і тепер ця спотворена норма закону діє замість Конституції. Звісно, якби Конституція не регулювала цієї норми, тоді прогалину можна було б заповнити законом. Але не в цьому разі.

Нині доцільно ставити перед собою лише одне завдання: завадити спробам влади законодавчо закріпити узурпацію державної системи. Однак це завдання політичне, а не наукове.

Світлана КОНОНЧУК, керівник політичних програм Українського незалежного центру політичних досліджень:

– З обранням В. Януковича Президентом в Україні на основі старої владної моделі почав запроваджуватися новий політичний режим – президентсько-прем'єрський. При цьому всі політичні актори визнають посилення впливу Президента. Тож, імовірно, незабаром слід очікувати на конституційні пропозиції глави держави, які закріплюватимуть новий порядок здійснення влади.

Хочеться передовсім акцентувати увагу на потребі надання урядові автономії, хоч би яку модель державного управління було обрано. На наш погляд, слід ліквідувати норму, коли частина Кабміну формується одним інститутом влади (парламентом), а частина – іншим (президентом). Ніде у світі немає такої практики. За діяльність уряду мусить відповідати або парламентська більшість, або глава держави.

Варто переглянути зв'язок між відставкою прем'єр-міністра та всього складу уряду. Ця норма значно ускладнює процес урядової ротації. Наприклад, у Великій Британії, якщо прем'єр-міністра усувають з посади або він іде у відставку, партія має право запропонувати іншу кандидатуру.

Слід розробити чіткий механізм впливу президента на акти уряду. Очевидно, урядові рішення мають оскаржуватися в судовому порядку, а не скасовуватися шляхом «призупинення».

Конче необхідний закон про систему центральних органів виконавчої влади та порядок їхньої діяльності. Хоча за урядом і має залишитися право здійснювати реорганізації, однак цей процес не можна доводити до абсурду, свавільно збільшуючи кількість заступників міністра чи утворюючи додаткові органи виконавчої влади, керуючись лише політичною доцільністю.

Потребує врегулювання статус державних адміністрацій: чи вони стануть виконавчими комітетами місцевих рад, чи представлятимуть на місцях уряд (окремі органи виконавчої влади), чи матимуть повноваження представництв президента.

Юрій ЯКИМЕНКО, директор політико-правових програм Українського центру економічних і політичних досліджень ім. Олександра Разумков:

– Чинна модель організації влади тестувалася в умовах конфлікту між президентом і прем'єр-міністром. Нині вона проходить випробування повною гармонією між владними центрами. Бачимо, що в одних умовах вона провокує конфлікт, а в інших – відкриває шлях до монополізації влади. Усе залежить від того, хто має більшість у Верховній Раді.

Чи відповідає така модель суті парламентсько-президентської республіки? Очевидно, що ні, адже залежно від певної конфігурації влади вона дає можливість вибудувати і парламентську республіку на чолі із сильним прем'єр-міністром, і президентську – із сильним президентом.

Судячи із заяв представників політичної команди Президента В. Януковича, питання зміни Конституції не є актуальним. Уже стихли розмови про проведення конституційної реформи на нижчому рівні. Маю на увазі реформування в сфері місцевого самоврядування. Скидається на те, що Президент не зацікавлений у децентралізації влади. Навпаки, гадаю, можуть з'явитися ініціативи, спрямовані на подальше посилення владної вертикалі.

Хоча спостерігається високий ступінь адаптивності народних депутатів до всього, що пропонує Президент В. Янукович та його команда, схвалити конституційні зміни нинішнім складом Верховної Ради, найпевніше, не вдасться: замало часу, щоб сформувати більшість у 300 голосів. Проте в передвибірній програмі В. Януковича про конституційну реформу нічого й не сказано.

Очевидно, що політичної мотивації до внесення змін у Конституцію бракує. По-перше, влада й так отримала все, а по-друге, перед опозицією стоїть інше завдання – готуватися і до місцевих, і до парламентських виборів.

Ярина ЖУРБА, експерт з питань конституційного права Центру політико-правових реформ:

– Мусимо бути готові запропонувати зміни до Конституції, щоб не повторився 2004 рік, коли їх готували поспіхом. Пригадаймо: тоді

До речі

2 червня прем'єр-міністр Японії Юкіо Хатояма подав у відставку. Своє рішення урядовець пояснив тим, що втратив довіру народу. Вирішальну роль у стрімкому падінні

рейтингу політика відіграло те, що він не зміг виконати передвибірної обіцянки про виведення американської військової бази з японського острова Окінава.

4 червня новим лідером правлячої Демократичної партії став Наото Кан, якого парламент і затвердив на посаді прем'єр-міністра.

Японія – конституційна монархія, в основу якої покладено британську парламентську модель. Фактичним лідером країни є прем'єр-міністр. Його обирають депутати в парламенті й затверджує імператор. Прем'єр-міністр здійснює призначення на всі посади в уряді, більшість із яких зазвичай посідають депутати парламенту.

народні депутати, змінюючи строк повноважень місцевих рад, забули скоригувати термін перебування на посаді голів місцевих рад!

Здається, більшість експертів схиляється до запровадження парламентсько-президентської форми правління. Хоча президентів у світі багато, президентська модель влади реально працює лише в одній країні – США. Годі сподіватися, що Україна стане другою в цій низці – президентська форма організації влади зазвичай перетворюється на диктатуру. Водночас в Україні немає сильних ідеологічних партій, тому й парламентську модель не вдасться успішно втілити.

Щоправда, після реформи 2004 року суспільство певною мірою розчарувалося в парламентсько-президентській формі правління, однак профанувати можна будь-яку ідею. Головний тут недолік – подвійна відповідальність уряду: перед парламентом і президентом. Така недолуга форма відповідальності характерна лише для пострадянських країн.